

пізнавальну, мовленнєву і пошукову діяльність учнів, забезпечують усебічний розвиток особистості.

Використана література

1. Алексюк А. М. Загальні методи навчання в школі. Київ: Рад. школа, 1981. 206 с.
2. Біляєв О. М. Сучасний урок української мови. Київ: Рад. школа, 1981. 176 с.
3. Бондаренко Н. В. Методи навчання української мови крізь призму компетентнісного підходу. *Дивослово*. 2013. №12. С. 2-7.
4. Дмитровський Є. М. Методика викладання української мови в середній школі. Київ: Рад. школа, 1965. 286 с.
5. Пометун О. І. Енциклопедія інтерактивного навчання. Київ, 2007. 144 с.

МЕТОД БЕСІДИ У ТРАДИЦІЙНОМУ НАВЧАННІ МОВИ

Людмила Галаєвська,
*молодший науковий співробітник
відділу навчання української мови та літератури
Інституту педагогіки НАПН України*

Метою освітнього процесу є «всебічний розвиток людини як особистості та найвищої цінності суспільства, розвиток її талантів, розумових і фізичних здібностей, виховання високих моральних якостей, формування свідомого суспільного вибору, збагачення на цій основі інтелектуального, творчого, культурного потенціалу народу, підвищення освітнього рівня» [4]. Досягнення цієї мети можливе лише за умов оптимального вибору методів навчання. У Законі України «Про освіту» (ст. 55) зазначено, що педагогічні та науково-педагогічні працівники мають право на вільний вибір методів, виявлення педагогічної ініціативи [4]. Отже, питання оптимального вибору методів навчання та їх реалізації є одним із найактуальніших у педагогічній науці та шкільній практиці.

Оскільки основною діяльністю здобувачів освіти є навчання, то лише за допомогою добору раціональних методів навчання та їх

якісної реалізації відбувається засвоєння здобувачами освіти знань та формування умінь і навичок, а також становлення світогляду, розвиток здібностей, реалізація освітньої, виховної та розвивальної функцій навчання.

У теорії і практиці навчання важливе місце посідають словесні методи навчання, зокрема бесіда.

Бесіда – метод навчання, за якого педагог-предметник, спираючись на знання та практичний досвід здобувачів освіти, за допомогою запитань підводить їх до розуміння нового або уточнення, поглиблення, розширення відомого. Бесіда має великі можливості для керування пізнавальною діяльністю здобувачів освіти, активною участю кожного в аналізі явищ, фактів, порівнянні й зіставленні їх, у формулюванні висновків, узагальнень. Значною є і виховна її роль: бесіда вчить колективного пошуку істини, дає змогу формувати переконання, яскравіше проявитись індивідуальності учня, розвиває критичність, самостійність, уміння доводити, переконувати [1].

Проблемою розвивального потенціалу бесіди займалися такі відомі дидакти й методисти як Бабанський Ю. К., Біляєв О. М., Онищук В. О., Алексюк А. М., Лернер І., Я., Текучов О. В. та інші.

Зазначимо, що великий інтерес в аспекті дослідження методу становить дидактична концепція Бабанського Ю. К., який розглядає бесіду як метод навчання, що передбачає розмову педагога-предметника з учнями й організується за допомогою детально продуманої системи запитань.

Текучов О. В. методи навчання класифікує за джерелами знань. Бесіда в його теорії розглядається як метод роботи, перевага якого у зіставленні з іншими методами полягає в тому, що бесіда дає можливість залучати до активної участі всіх або більшість учнів класу, швидко визначити рівень підготовленості кожного з них, регулювати й спрямовувати відповіді учнів, допомагаючи їм з'ясувати те, що залишилось для них незрозумілим.

Дослідник зазначає, що бесіда – один із методів, який дуже широко застосовується на найрізноманітніших за змістом і типом уроках.

Бесіда належить до найдавніших і найпоширеніших методів дидактичної роботи. Провідною функцією методу є мотиваційно-стимулювальна. Бесіда – метод навчання, який можна застосовувати на будь-якому етапі уроку з різною навчальною метою: під час

перевірки домашніх і самостійних робіт, поясненні нового матеріалу, закріпленні й повторенні, підбитті підсумків теми. Її проводять у разі, якщо є підстави для бесіди, тобто учні мають деякі відомості й знання про матеріал, що вивчається. Вона дає змогу пов'язати навчальний матеріал з особистим досвідом дитини. У процесі бесіди учні відтворюють необхідні знання і пов'язують їх із навчальним матеріалом, що повідомляється. Під час бесіди педагог-предметник має хороший зворотний зв'язок. Із запитань і відповідей він бачить, що здобувач освіти розуміє і чого не розуміє. Тому в ході бесіди він може вносити корективи, змінювати глибину і обсяг матеріалу, надавати додаткові відомості [3].

Під час бесіди педагогу-предметникові слід створити психологічні й дидактичні умови, сприятливі для процесу комунікації.

До важливих якостей, що визначають успішність бесіди, відносять такі:

- володіння прийомами рефлексивного і активного слухання;
- уміння сприймати інформацію: ефективно слухати і спостерігати; адекватно розуміти вербальні й невербальні сигнали; розрізняти змішані й замасковані повідомлення; бачити невідповідність між вербальною і невербальною інформацією; без спотворень запам'ятовувати сказане;
- здатність критично оцінювати інформацію, враховуючи якість відповідей учнів, їх узгодженість, відповідність вербального і невербального контекстів;
- уміння правильно сформулювати і вчасно поставити запитання, своєчасно знаходити і коректувати незрозумілі для учня запитання, бути гнучким в їх формулюваннях;
- уміння побачити і врахувати фактори, що викликають захисну реакцію учня і перешкоджають його введенню в процес взаємодії;
- здатність сприймати й обробляти отримані значні обсяги інформації;
- уважність до ступеня стомлення і тривожності учня [3].

Дослідниця Лукач С. виділила низку вимог, яким має відповідати метод бесіди на уроках української мови. З-поміж них привертають увагу такі:

- запитання бесіди не повинні містити в собі готові відповіді, своїм

змістом і формою вони мають сприяти розвитку учнів;

- педагог-предметник, який використовує цей метод, має володіти глибокою й різнобічною ерудицією, педагогічною майстерністю, високою культурою мовлення;
- у центрі уваги мають бути не запитання, які він ставить відповідно не до обставин, а для стимулювання мислення учнів; щоб бесіда будила думку, вона має спиратися на запитання, які узагальнюють, встановлюють причинно-наслідкові зв'язки, спонукають до самостійного пошуку; краще сприяють мисленнєвому розвитку евристичні запитання, ніж ті, які потребують простого відтворення вивченого;
- бесіда на уроці неможлива без майстерності усного мовлення, уміння утримувати увагу учнів, переконувати, викликати інтерес до певного виду роботи;
- активізувати пізнавальну діяльність здобувачів освіти на уроці з використанням бесіди можна шляхом дискусійної форми ведення уроку, створення навчально-ігрової ситуації, організації групових форм роботи;
- педагогічна техніка вчителя-предметника, його зовнішній вигляд мають бути естетично виразними;
- щоб мовлення вчителя було нефальшивим, природним, його діяльність має бути одухотворена громадянськими почуттями;
- важливо, щоб синтаксична будова мовлення вчителя не була занадто складною: довгі, ускладнені фрази утруднюють сприймання; головне, щоб зв'язок слів у мовленні був чітко визначений, простежувалася логіка думки, дотримувалася необхідна інтонація [5, с. 6-40].

Зазначимо, що подані матеріали не вичерпують проблеми використання методу бесіди на уроках української мови. Проблема потребує подальшого дослідження й глибшого осмислення, збагачення досвідом практичного використання.

Використана література

1. Алексюк А. М. Загальні методи навчання в школі. Київ: Рад. школа, 1973. 263 с.

2. Данилова Е. Психологическая беседа как основной метод получения информации о ребенке. *Воспитание школьников*. 2005. №10. С. 51-58.

3. Дидактика современной школы. Москва: Просвещение, 1987. 351 с.
4. Закон України «Про освіту» // www.osvita.org.ua
5. Лукач С. П. Бесіда на уроках мови. Київ: Рад. школа, 1990. 112 с.

«ПАСПОРТ МЕТОДУ» ЯК СПРОБА ВПОРЯДКУВАННЯ МЕТОДІВ НАВЧАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Ніна Голуб,

доктор педагогічних наук, професор,

головний науковий співробітник

відділу навчання української мови та літератури

Інституту педагогіки НАПН України

Метод – особливий термін у педагогіці, дидактиці й предметних методиках, тому фокус уваги дослідників до нього неослабний.

Численні анкетування «сигналять про теоретичну плутанину у царині методів, про те, що наука не встигає за швидким розвитком педагогічної ініціативи, часто не здатна знайти місце в спрощених класифікаціях тим новим модифікаціям методів навчання, що з'являються у шкільній практиці»[4, с. 472], підтверджують нагальну потребу систематизованих, сконденсованих, «осучаснених» відомостей у вигляді навчально-методичного посібника для здобувача вищої педагогічної освіти, особливо в частині загальних питань лінгводидактики (сучасні концептуальні підходи до навчання мови, сучасні методики й технології навчання мови і т. ін.) [2, с. 6].

Проблемою є не сама стрімка популяція методів, а невпорядкованість, яку вона спричинила. Коли садівники виводять нові сорти фруктових дерев, то кожне дерево має «паспорт», щоб споживач чи виробник (наприклад, фермер) мав уявлення про характеристики придбаного саджанця, якість його плодів; коли покупець приходиться до крамниці електронних товарів, щоб придбати, скажімо, нову пральну машину, то не обирає її лише за привабливою назвою, у якій прихована інтрига, а цікавиться принаймні кількома характеристиками: які затрати електроенергії, якість прання, кількість